

Svinnegarns kyrkogård

Historik

Svinnegarns kyrka är från 1200-talet då den uppfördes som en liten landsortskyrka av gråsten. Den byggdes ut i omgångar och fick sin nuvarande storlek under senmedeltiden. Under 13- och 1400-talen drog Svinnegarns källa ständigt växande skaror pilgrimer. Källan ligger en kilometer söder om kyrkan. Särskilt vid Trefaldighetsafton samlades många vid källan där en offerstock var uppställd och ett stort krucifix hade rests. Kyrkans vind inreddes för övernattnings och i den gamla kyrkporten fanns otaliga bomärken ditskurna av sådana som blivit botade vid källan.

Kyrkogården är 75 x 90 meter och omgärdas av en gråstensmur. Muren hade spånklädda takhuvar, så kallade kyrkbalkar eller bogårdsbalkar. Dessa revs och materialet såldes på auktion 1798. En öppning för fordon i muren på östsidan togs upp 1984. Under åren 2014-15 lades muren om i hela sin längd då den var i mycket dåligt skick. Kostnaden uppgick till 5,2 miljoner kronor varav kyrkoantikvarisk ersättning från stiftet täckte 1,2 miljoner kronor.

I muren finns två senmedeltida stigluckor på östra och västra sidorna. Bägge är välvda i tegel och har valmade, spåntäckta tak. På 1740-talet tillverkades nya träportar och stigluckorna rappades och putsades både i början och i slutet av 1800-talet.

Församlingens medlemmar uppmanades 1769 att bidra till trädplantering "var och en på sitt stycke", för att minska kyrkans kostnader. Samtidigt påmindes greve Carl Posse om sitt löfte att plantera träd efter en hel sida av muren. Vid en visitation 1886 fanns en allé från kyrkogårdsgrinden fram till kyrkporten och träd var planterade vid muren.

År 1846 fick församlingen medel från Undsättningskommittén, den tidens beredskapsarbete, för att jämna kyrkogården. Vid sekelskiftet 1900 anlätades trädgårdsmästare C. A. Blomqvist för att göra en plan för kyrkogårdens omläggning. Marken dränerades mot norr, kyrkogården jämnades till och nya gångar anlades. I samband med detta började församlingen sälja enskilda gravplatser som alternativ till det s.k. allmänna varvet.

Ett nytt grepp om kyrkogårdens planering och förnyelse togs 1965. Ett antal grusgravar lades igen till gräs. Fem rygghäckar av häckoxbär med gravar på båda sidor planterades på det södra området. Urngravskvarteret närmast kyrkan inramas av måbärshäck. Då planterades också sex lindar.

Gravplatser och gravskick

Inom Svinnegarns kyrkogård kan gravplatser erbjudas för tre vanliga gravskick: kistgravar och urngravar, som upplåts med gravrätt, samt det helt anonyma gravskicket minneslund. Ett fjärde gravskick, askgravar som utvecklats under senare år, kommer att erbjudas även på denna kyrkogård under de närmaste åren.

Högreståndspersoner gravsattes inne i kyrkorna fram till slutet av 1700-talet. I Svinnegarns kyrka finns sju gravhällar samt begravningsvapen och huvudbanér bevarade. Övriga avlidna begravdes på kyrkogården i så kallat allmänt varv. Det innebär att de avlidna gravsattes i kista i löpande följd utan hänsyn till släktskap. Ofta med enkla träkors eller små stenar, men fattiga och obemedlade helt utan någon identifikation. Ett fåtal liggande stenar från den tiden finns kvar på kyrkogården. Vid 1900-talets början kunde familjegravar köpas på Svinnegarns kyrkogård. Gravsättning i allmänt varv upphörde helt först 1963.

Eldbegängelseföreningar började i slutet av 1800-talet propagera för att stoftet efter avlidna skulle kremas och att askan skulle gravsättas i urna. I Enköping uppfördes ett krematorium vid S:t Olofs kyrkogård som var i drift 1970-2005. Sedan dess sker kremationerna i Västerås. Av gravsatta i Enköpings pastorat 2014 var 90 procent kremerade och endast 35 stycken i kista.

Den första minneslundan i Enköping invigdes på S:t Olofs kyrkogård 1981. Kyrkorådet i Svinnegarn anmälde tidigt att man ville ha en minneslund. En anläggning planerades till 1994 men det dröjde till 1998 innan placering och utformning var klar. Den inramas mot norr av åtta skogslönnar.

Smyckningsytan omges av häckoxbär med en planterad liten klotlönn. Hittills har elva soft gravsatts i minnelunden varav ett under 2014.

Askgravplatser är ett mellanting till en enskild urngravplats och en minneslund. Platserna iordningställs gruppvis och sköts av förvaltningen. Gravplatser upplåts med begränsad gravrätt som innebär att en namnbricka sätts upp som innehåller de gravsattas namn, högst två per plats, samt födelse- och dödsdatum. Utöver gemensamma planteringar får den enskilda platsen smyckas med snittblommor och ljus. Gravrättsinnehavaren betalar en engångssumma för skötsel under 25 år och namnbrickan. Ett förslag kommer att tas fram till ett antal askgravplatser på Svinnegarns kyrkogård som församlingsrådet får yttra sig över innan länsstyrelsen ska godkänna det.

På Svinnegarns kyrkogård finns 236 gravplatser varav 84 är upplåtna med gravrätt. Många platser är återlämnade men gravvårdarna står kvar och en del av dem är kulturhistoriskt värdefulla och ska bevaras för framtiden. Det finns disponibla platser för kistgravar och urngravar.

Inom en kyrkogård sker en naturlig omsättning bland gravplatserna. En gravrättsinnehavare kan när som helst återlämna en gravplats. Orsaken kan vara att gravfrids-tiden på 25 år gått ut och ingen mer ska gravsättas där. En annan orsak kan vara att gravrättsinnehavaren inte längre bor på orten och därför har svårt att sköta grav-platsen. Efter gravfridstidens utgång kan återlämnade gravplatser upplåtas till ny innehavare. På Svinnegarns kyrkogård återlämnades 2014 tre kistgravplatser medan en nyupplåts. Tendensen de senaste åren har varit att fler gravplatser återlämnas än som nyupplåts.

På begravningsplatser speglar många gravstenar det omgivande samhället och förändringar i detta. Därför är kyrkogårdar och begravningsplatser anlagda före 1940 särskilt skyddade av kulturminneslagen. I Svinnegarn märks närvaron av några större gårdar och gods som Haga och Huseby. Från Haga känns ägarfamiljen Lyckman igen på några gravstenar. Familjen Frunck på Ingeborg, som var ett tidigare namn på Huseby, har sin familjegrav från 1840 i sydvästra hörnet inhägnat av järnsmidesräcke och häck. Men även senare tiders innehavare av Huseby som Swensson, med den järnstaketomgärdade platsen söder om kyrkan, och Werner har familjegravar på kyrkogården. Tre mycket gamla gravvårdar, varav ett järnkors vid kyrkans östra gavel har höga kulturhistoriska värden.

Text: Mats O Karlsson
Foto: Ida Bjurström
Layout: Ida Bjurström
2015

Enköpings pastorat
Kyrkogårdsförvaltningen
V Ringgatan 9
745 22 Enköping
Tel 0171-257 00
www.svenskakyrkan.se/enkoping

Svenska kyrkan
ENKÖPING